

УДК: 616.31-085:008.12-0551:(477)
 © Шінкарук-Диковицька М.М., 2012

ПОКАЗНИКИ ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ДОГЛЯДУ ПОРОЖНИНИ РОТА СОМАТИЧНО ЗДОРОВИХ ЧОЛОВІКІВ ІЗ РІЗНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Шінкарук-Диковицька М.М.

Вінницький національний медичний університет імені М.І. Пирогова

Вступ. Із літератури відомо, що для виявлення схильності до карієсу зубів використовуються різні методичні підходи: оцінка гігієнічного стану порожнини рота [10], вивчення карієсрезистентності емалі зубів [7], оцінка фізико-біохімічних властивостей ротової рідини [8], наявність в порожнині рота карієсогенних мікроорганізмів [5,9], вивчення спадкової схильності до карієсу зубів [4].

Однак, на сьогоднішній день немає єдиної точки зору на етіологію та патогенез карієсу зубів. За даними більшості досліджень встановлено, що карієс виникає під впливом комплексу екзогенних та ендогенних факторів і є поліетіологічним захворюванням [6,9,10]. Саме тому для коректного вивчення даного захворювання необхідні дослідження на однорідному за медико-соціальними та санітарно-гігієнічними факторами умов життя контингенті соматично здорового населення з різних регіонів України.

Мета дослідження – встановити особливості частоти використання засобів догляду порожнини рота соматично здорових чоловіків юнацького та першого зрілого віку з різних природних та адміністративних регіонів України.

Матеріали та методи. Після попереднього анкетування більш, ніж 3500 чоловіків віком від 19 до 35 років із різних регіонів України для встановлення соматично здорових осіб за допомогою спеціального скринінг-опитувальника [3], було відібрано 410 соматично здорових чоловіків у третьому поколінні мешканців відповідних регіонів України. Усі вони були поділені на наступні групи клімато-географічних (природних) або етнотериторіальних (адміністративних) регіонів України [2]:

природні – **лісостеп** (202 мешканця з Львівської, Тернопільської, Хмельницької, Вінницької, Черкаської, Кіровоградської, Полтавської, Харківської та Сумської областей), середній вік $22,45 \pm 3,84$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 21,91 до 22,98 років); **степ** (101 мешканець з Одеської, Миколаївської, Херсонської, Донецької, Луганської, Дніпропетровської, Запорізької областей та АР Крим), середній вік $23,50 \pm 3,65$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 22,78 до 24,23 років); **змішані ліси** (83 мешканця з Волинської, Рівненської, Житомирської, Київської та Чернігівської областей), середній вік $22,49 \pm 4,19$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 21,58 до 23,41 років); **Українські Карпати** (14 мешканців із Закарпатської, Івано-Франківської та Чернівецької областей), середній вік $24,14 \pm 4,20$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 21,72 до 26,57 років);

адміністративні – **північний** (72 мешканця з Житомирської, Київської, Чернігівської та Сумської областей), середній вік $22,49 \pm 3,86$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 21,58 до 23,39 ро-

ків); **південний** (47 мешканців із Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей та АР Крим), середній вік $23,36 \pm 3,64$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 22,29 до 24,43 років); **центральний** (165 мешканців із Вінницької, Черкаської, Кіровоградської, Полтавської та Дніпропетровської областей), середній вік $22,48 \pm 3,75$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 21,91 до 23,06 років); **західний** (71 мешканець із Волинської, Рівненської, Львівської, Чернівецької, Тернопільської, Хмельницької, Закарпатської та Івано-Франківської областей), середній вік $22,97 \pm 4,54$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 21,90 до 24,05 років); **східний** (45 мешканців із Харківської, Донецької та Луганської областей), середній вік $23,44 \pm 3,71$ років (довірчі межі для середньої $\pm 95\%$ від 22,33 до 24,56 років). Тобто вибірка за віком у різних регіонах України була практично однорідною.

Для оцінки показників використання засобів догляду порожнини рота, за допомогою спеціального опитувальника, вивчали: частоту чищення зубів (2 раз на день, 1 раз на день, рідко або не чищу); чи чистили зуби в день обстеження (так або ні); користування зубочистками (регулярне, інколи або ні); користування зубними нитками (регулярне, інколи або ні); жорсткість зубної щітки (середньої жорсткості, жорстка, м'яка або дуже м'яка); частоту зміни зубної щітки (1 раз у 3 місяці, 1 раз у місяць, 1 раз у рік); чи зубна паста з приємним смаком (так або ні); чи зубна паста в гарній упаковці (так або ні); чи зубна паста дитяча (так або ні); чи зубна паста лікувальна (так або ні); чи зубна паста дешева (так або ні); чи знаєте назву своєї зубної пасти (так або ні); чи прополіскуєте ротovu порожнину після прийому їжі (так або ні); чи зможете показати ваші рухи чищення зубів (так або ні); чи є рухи зубної щітки горизонтальні (так або ні); чи є рухи зубної щітки вертикальні (так або ні); чи є рухи зубної щітки підмітаючи (так або ні); чи є рухи зубної щітки кругові (так або ні); чи вмієте контролювати якість чистки зубів (так або ні); яка частота вживання жувальної гумки (після прийому їжі або інколи).

Статистична обробка отриманих результатів була проведена в пакеті "STATISTICA 6.1" (належить НДЦ ВНМУ імені М.І. Пирогова, ліцензійний № ВХХР901Е246022FA). Оцінювали правильність розподілу ознак за кожним з отриманих варіаційних рядів, середні значення кожної ознаки, що вивчалася, стандартні відхилення та межі довірчих інтервалів середньої. Достовірність різниці значень між незалежними якісними величинами (показники використання засобів догляду порожнини рота) визначали за формулою Е. Weber [Боровиков, Боровиков, 1998]:

$$t = \frac{P_1 - P_2}{\sqrt{\frac{N_1 P_1 + N_2 P_2}{N_1 + N_2} \times \left(100 - \frac{N_1 P_1 + N_2 P_2}{N_1 + N_2}\right) \times \frac{N_1 + N_2}{N_1 N_2}}}$$

де, P_1 і P_2 – відсотки, з якими зустрічається дана ознака;

N_1 і N_2 – кількість спостережень в групах, що досліджувались.

Результати та їх обговорення. При аналізі **показників використання засобів догляду порожнини рота** встановлені наступні особливості відсоткового розподілу даних показників між чоловіками з різних **клімато-географічних** регіонів України:

- у представників **лісостепу частота чищення зубів** 2 рази на день встановлена в 59,4 % випадків, 1 раз на день – 39,1 %, рідко – 1,5 %, не чистять – 0 %; представників **степу** 2 рази на день – 58,4 %, 1 раз на день – 37,6 %, рідко – 4,0 %, не чистять – 0 %; представників **змішаних лісів** 2 рази на день – 59,0 %, 1 раз на день – 38,6 %, рідко – 2,4 %, не чистять – 0 %; представників **Українських Карпат** 2 рази на день – 50,0 %, 1 раз на день – 42,9 %, рідко – 7,1 %, не чистять – 0 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників **лісостепу чищення зубів у день обстеження** встановлено в 94,6 % випадків, відсутнє – 5,4 %; представників **степу** встановлено – 98,0 %, відсутнє – 2,0 %; представників **змішаних лісів** встановлено – 95,2 %, відсутнє – 4,8 %; представників **Українських Карпат** встановлено – 100 %, відсутнє – 0 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників **лісостепу регулярне користування зубочистками** встановлено в 13,9 % випадків, інколи – 65,8 %, відсутнє – 20,3 %; представників **степу** регулярне – 8,9 %, інколи – 78,2 %, відсутнє – 12,9 %; представників **змішаних лісів** регулярне – 14,5 %, інколи – 72,3 %, відсутнє – 13,2 %; представників **Українських Карпат** регулярне – 35,7 %, інколи – 57,1 %, відсутнє – 7,1 %. Серед чоловіків **Українських Карпат** статистично значуще частіше встановлено регулярне користування зубочистками, чим серед чоловіків **лісостепу** ($p < 0,05$) та **степу** ($p < 0,01$), а представники **степу** статистично значуще частіше інколи користуються зубочистками, чим представники **лісостепу** ($p < 0,05$);

- у представників **лісостепу регулярне користування зубними нитками** встановлено в 4,5 % випадків, інколи – 28,7 %, відсутнє – 66,8 %; представників **степу** регулярне – 4,0 %, інколи – 19,8 %, відсутнє – 76,2 %; представників **змішаних лісів** регулярне – 3,6 %, інколи – 27,7 %, відсутнє – 68,7 %; представників **Українських Карпат** регулярне – 0 %, інколи – 35,7 %, відсутнє – 64,3 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників **лісостепу середня жорсткість зубної щітки** встановлена в 64,9 % випадків, жорстка – 15,4 %, м'яка – 19,2 %, дуже м'яка – 0,5 %; представників **степу** середня – 65,4 %, жорстка

– 9,9 %, м'яка – 18,8 %, дуже м'яка – 5,9 %; представників **змішаних лісів** середня – 77,1 %, жорстка – 4,8 %, м'яка – 16,9 %, дуже м'яка – 1,2 %; представників **Українських Карпат** середня – 42,9 %, жорстка – 0 %, м'яка – 57,1 %, дуже м'яка – 0 %. Встановлено, що чоловіки **змішаних лісів** статистично значуще частіше користуються середньої жорсткості зубною щіткою, чим чоловіки **лісостепу** ($p < 0,05$) та **Українських Карпат** ($p < 0,01$), а представники **лісостепу** статистично значуще частіше користуються жорсткою зубною щіткою, чим представники **змішаних лісів** ($p < 0,05$). Крім того, чоловіки **Українських Карпат** статистично значуще частіше користуються м'якою зубною щіткою, чим чоловіки інших регіонів України ($p < 0,01$ в усіх випадках);

- у представників **лісостепу зміна зубної щітки** 1 раз в 3 місяці встановлена в 63,4 % випадків, 1 раз в місяць – 22,8 %, 1 раз в рік – 13,9 %; представників **степу** 1 раз в 3 місяці – 50,5 %, 1 раз в місяць – 33,7 %, 1 раз в рік – 15,8 %; представників **змішаних лісів** 1 раз в 3 місяці – 62,6 %, 1 раз в місяць – 22,9 %, 1 раз в рік – 14,5 %; представників **Українських Карпат** 1 раз в 3 місяці – 50,0 %, 1 раз в місяць – 35,7 %, 1 раз в рік – 14,3 %. Встановлено, що чоловіки **лісостепу** статистично значуще частіше міняють зубну щітку 1 раз в 3 місяці, чим чоловіки **степу** ($p < 0,05$); та навпаки, представники **степу** статистично значуще частіше міняють зубну щітку 1 раз в місяць, чим чоловіки **лісостепу** ($p < 0,05$);

- у представників **лісостепу** встановлено, що **зубна паста з приємним смаком** в 32,2 % випадків, не встановлено – 67,8 %; представників **степу** встановлено – 28,7 %, не встановлено – 71,3 %; представників **змішаних лісів** встановлено – 21,7 %, не встановлено – 78,3 %; представників **Українських Карпат** встановлено – 35,7 %, не встановлено – 64,3 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників **лісостепу** встановлено, що **зубна паста в гарній упаковці** в 1,5 % випадків, не встановлено – 98,5 %; представників **степу** встановлено – 1,0 %, не встановлено – 99,0 %; представників **змішаних лісів** встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %; представників **Українських Карпат** встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників **лісостепу** встановлено користування **дитячою зубною пастою** в 2,0 % випадків, не встановлено – 98,0 %; представників **степу** встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %; представників **змішаних лісів** встановлено – 1,2 %, не встановлено – 98,8 %; представників **Українських Карпат** встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників **лісостепу** встановлено користування **лікувальною зубною пастою** в 74,3 % випадків, не встановлено – 25,7 %; представників **степу** встановлено – 75,3 %, не встановлено – 24,7 %; представників **змішаних лісів** встановлено –

83,1 %, не встановлено – 16,9 %; представників Українських Карпат встановлено – 71,4 %, не встановлено – 28,6 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників лісостепу встановлено користування *дешевою зубною пастою* в 1,5 % випадків, не встановлено – 98,5 %; представників степу встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %; представників змішаних лісів встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %; представників Українських Карпат встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників лісостепу встановлено *знання назви своєї зубної пасти* в 98,0 % випадків, не встановлено – 2,0 %; представників степу встановлено – 98,0 %, не встановлено – 2,0 %; представників змішаних лісів встановлено – 97,6 %, не встановлено – 2,4 %; представників Українських Карпат встановлено – 100 %, не встановлено – 0 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників лісостепу встановлено *прополоскування ротової порожнини після прийому їжі* в 41,6 % випадків, не встановлено – 58,4 %; представників степу встановлено – 41,6 %, не встановлено – 58,4 %; представників змішаних лісів встановлено – 37,4 %, не встановлено – 62,6 %; представників Українських Карпат встановлено – 57,1 %, не встановлено – 42,9 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників лісостепу встановлено *можливість показати рухи чищення зубів* в 95,1 % випадків, не встановлено – 4,9 %; представників степу встановлено – 95,1 %, не встановлено – 4,9 %; представників змішаних лісів встановлено – 95,2 %, не встановлено – 4,8 %; представників Українських Карпат встановлено – 92,9 %, не встановлено – 7,1 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників лісостепу встановлено *горизонтальні рухи зубної щітки* в 37,1 % випадків, не встановлено – 62,9 %; представників степу встановлено – 39,6 %, не встановлено – 60,4 %; представників змішаних лісів встановлено – 36,1 %, не встановлено – 63,9 %; представників Українських Карпат встановлено – 28,6 %, не встановлено – 71,4 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників лісостепу встановлено *вертикальні рухи зубної щітки* в 31,7 % випадків, не встановлено – 68,3 %; представників степу встановлено – 11,9 %, не встановлено – 88,1 %; представників змішаних лісів встановлено – 21,7 %, не встановлено – 78,3 %; представників Українських Карпат встановлено – 14,3 %, не встановлено – 85,7 %. Встановлено, що чоловіки лісостепу статистично значуще частіше використовують вертикальні рухи зубної щітки, чим чоловіки степу

($p < 0,001$);

- у представників лісостепу встановлено *підмітаючі рухи зубної щітки* в 23,3 % випадків, не встановлено – 76,7 %; представників степу встановлено – 37,6 %, не встановлено – 62,4 %; представників змішаних лісів встановлено – 30,1 %, не встановлено – 69,9 %; представників Українських Карпат встановлено – 50,0 %, не встановлено – 50,0 %. Встановлено, що чоловіки лісостепу статистично значуще рідше використовують підмітаючі рухи зубної щітки, чим чоловіки степу ($p < 0,01$) та Українських Карпат ($p < 0,05$);

- у представників лісостепу встановлено *кругові рухи зубної щітки* в 34,2 % випадків, не встановлено – 65,8 %; представників степу встановлено – 36,6 %, не встановлено – 63,4 %; представників змішаних лісів встановлено – 34,9 %, не встановлено – 65,1 %; представників Українських Карпат встановлено – 14,3 %, не встановлено – 85,7 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників лісостепу встановлено *уміння контролювати якість чистки зубів* в 70,3 % випадків, не встановлено – 29,7 %; представників степу встановлено – 70,3 %, не встановлено – 29,7 %; представників змішаних лісів встановлено – 62,7 %, не встановлено – 37,3 %; представників Українських Карпат встановлено – 57,1 %, не встановлено – 42,9 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних природних регіонів України не встановлено;

- у представників лісостепу *частота вживання жувальної гумки після прийому їжі* в 12,4 % випадків, інколи – 87,6 %; представників степу після прийому їжі – 4,0 %, інколи – 96,0 %; представників змішаних лісів після прийому їжі – 9,6 %, інколи – 90,4 %; представників Українських Карпат після прийому їжі – 21,4 %, інколи – 78,6 %. Встановлено, що чоловіки степу статистично значуще рідше використовують жувальну гумку після прийому їжі, чим чоловіки лісостепу ($p < 0,05$) та Українських Карпат ($p < 0,05$).

Таким чином, нами встановлені лише поодинокі статистично значущі відмінності в показниках використання засобів догляду порожнини рота – найбільш виражені між представниками Українських Карпат та представниками степу й лісостепу (для показників частоти користування зубочистками, жорсткості зубної щітки, підмітаючих рухів зубної щітки та використання жувальної гумки після прийому їжі), а також між представниками степу й лісостепу (для показників частоти користування зубочистками, частоти зміни зубної щітки, вертикальних і підмітаючих рухів зубної щітки та використання жувальної гумки після прийому їжі).

При аналізі **показників використання засобів догляду порожнини рота** у чоловіків із різних **етно-територіальних** регіонів України встановлені наступні особливості відсоткового розподілу даних показників:

- у представників північного регіону *частота чищення зубів 2 рази на день* встановлена в 63,9 % випадків, 1 раз на день – 36,1 %, рідко – 0 %, не чистять – 0 %; представників південного регіону 2 рази на день – 59,6 %, 1 раз на день – 34,0 %, рідко

– 6,4 %, не чистять – 0 %; представників центрального регіону 2 рази на день – 60,0 %, 1 раз на день – 37,6 %, рідко – 2,4 %, не чистять – 0 %; представників західного регіону 2 рази на день – 50,7 %, 1 раз на день – 45,1 %, рідко – 4,2 %, не чистять – 0 %; представників східного регіону 2 рази на день – 57,8 %, 1 раз на день – 42,2 %, рідко – 0 %, не чистять – 0 %. Встановлено, що чоловіки північного регіону статистично значуще рідше чистять зуби рідко, чим чоловіки південного регіону ($p < 0,05$);

- у представників північного регіону *чищення зубів у день обстеження* встановлено в 95,8 % випадків, відсутнє – 4,2 %; представників південного регіону встановлено – 97,9 %, відсутнє – 2,1 %; представників центрального регіону встановлено – 93,9 %, відсутнє – 6,1 %; представників західного регіону встановлено – 97,2 %, відсутнє – 2,8 %; представників східного регіону встановлено – 97,8 %, відсутнє – 2,2 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону *регулярне користування зубочистками* встановлено в 9,7 % випадків, інколи – 76,4 %, відсутнє – 13,9 %; представників південного регіону регулярне – 10,7 %, інколи – 72,3 %, відсутнє – 17,0 %; представників центрального регіону регулярне – 13,3 %, інколи – 63,7 %, відсутнє – 23,0 %; представників західного регіону регулярне – 23,9 %, інколи – 69,0 %, відсутнє – 7,1 %; представників східного регіону регулярне – 6,7 %, інколи – 82,2 %, відсутнє – 11,1 %. Встановлено, що чоловіки західного регіону статистично значуще частіше регулярно користуються зубочистками, чим чоловіки північного ($p < 0,05$), центрального ($p < 0,05$) та східного ($p < 0,05$) регіонів. Крім того, чоловіки східного регіону статистично значуще частіше інколи користуються зубочистками, чим чоловіки центрального регіону ($p < 0,05$), а чоловіки центрального регіону статистично значуще частіше взагалі не користуються зубочистками, чим чоловіки західного регіону ($p < 0,01$);

- у представників північного регіону *регулярне користування зубними нитками* встановлено в 4,2 % випадків, інколи – 29,2 %, відсутнє – 66,6 %; представників південного регіону регулярне – 4,3 %, інколи – 19,1 %, відсутнє – 76,6 %; представників центрального регіону регулярне – 4,2 %, інколи – 30,9 %, відсутнє – 64,9 %; представників західного регіону регулярне – 4,2 %, інколи – 21,1 %, відсутнє – 74,7 %; представників східного регіону регулярне – 2,2 %, інколи – 22,2 %, відсутнє – 75,6 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону *середня жорсткість зубної щітки* встановлена в 76,4 % випадків, жорстка – 5,5 %, м'яка – 16,7 %, дуже м'яка – 1,4 %; представників південного регіону середня – 63,8 %, жорстка – 6,4 %, м'яка – 27,7 %, дуже м'яка – 2,1 %; представників центрального регіону середня – 64,2 %, жорстка – 15,2 %, м'яка – 19,4 %, дуже м'яка – 1,2 %; представників західного регіону середня – 62,0 %, жорстка – 11,3 %, м'яка – 26,7 %, дуже м'яка – 0 %; представників східного регіону середня – 71,1 %, жорстка – 11,1

%, м'яка – 8,9 %, дуже м'яка – 8,9 %. Встановлено, що чоловіки центрального регіону статистично значуще частіше користуються жорсткими зубними щітками, чим чоловіки північного регіону ($p < 0,05$); а чоловіки східного регіону статистично значуще рідше користуються м'якими зубними щітками, чим чоловіки південного ($p < 0,05$) та західного ($p < 0,05$) регіонів. Крім того, чоловіки східного регіону статистично значуще частіше користуються дуже м'якими зубними щітками, чим чоловіки центрального ($p < 0,05$) та західного ($p < 0,05$) регіонів;

- у представників північного регіону *зміна зубної щітки* 1 раз в 3 місяці встановлена в 62,5 % випадків, 1 раз в місяць – 23,6 %, 1 раз в рік – 13,9 %; представників південного регіону 1 раз в 3 місяці – 49,0 %, 1 раз в місяць – 34,0 %, 1 раз в рік – 17,0 %; представників центрального регіону 1 раз в 3 місяці – 59,3 %, 1 раз в місяць – 24,8 %, 1 раз в рік – 13,9 %; представників західного регіону 1 раз в 3 місяці – 63,4 %, 1 раз в місяць – 21,1 %, 1 раз в рік – 15,5 %; представників східного регіону 1 раз в 3 місяці – 51,1 %, 1 раз в місяць – 35,6 %, 1 раз в рік – 13,3 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону *встановлено, що зубна паста з приємним смаком* в 27,8 % випадків, не встановлено – 72,2 %; представників південного регіону встановлено – 29,8 %, не встановлено – 70,2 %; представників центрального регіону встановлено – 33,3 %, не встановлено – 66,7 %; представників західного регіону встановлено – 25,4 %, не встановлено – 74,6 %; представників східного регіону встановлено – 22,2 %, не встановлено – 77,8 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону *встановлено, що зубна паста в гарній упаковці* в 0 % випадків, не встановлено – 100 %; представників південного регіону встановлено – 2,1 %, не встановлено – 97,9 %; представників центрального регіону встановлено – 1,8 %, не встановлено – 98,2 %; представників західного регіону встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %; представників східного регіону встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону *встановлено користування дитячою зубною пастою* в 1,4 % випадків, не встановлено – 98,6 %; представників південного регіону встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %; представників центрального регіону встановлено – 1,8 %, не встановлено – 98,2 %; представників західного регіону встановлено – 1,4 %, не встановлено – 98,6 %; представників східного регіону встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону *встановлено користування лікувальною зубною пастою* в 77,8 % випадків, не встановлено – 22,2 %; представників південного регіону встановлено – 76,6 %, не встановлено – 23,4 %;

влено – 23,4 %; представників центрального регіону встановлено – 72,7 %, не встановлено – 27,3 %; представників західного регіону встановлено – 78,9 %, не встановлено – 21,1 %; представників східного регіону встановлено – 82,2 %, не встановлено – 17,8 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону встановлено користування *дешевою зубною пастою* в 0 % випадків, не встановлено – 100 %; представників південного регіону встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %; представників центрального регіону встановлено – 1,2 %, не встановлено – 98,8 %; представників західного регіону встановлено – 1,4 %, не встановлено – 98,6 %; представників східного регіону встановлено – 0 %, не встановлено – 100 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону встановлено *знання назви своєї зубної пасти* в 98,6 % випадків, не встановлено – 1,4 %; представників південного регіону встановлено – 100 %, не встановлено – 0 %; представників центрального регіону встановлено – 97,6 %, не встановлено – 2,4 %; представників західного регіону встановлено – 98,6 %, не встановлено – 1,4 %; представників східного регіону встановлено – 95,6 %, не встановлено – 4,4 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону встановлено *прополоскування ротової порожнини після прийому їжі* в 41,7 % випадків, не встановлено – 58,3 %; представників південного регіону встановлено – 40,4 %, не встановлено – 59,6 %; представників центрального регіону встановлено – 44,2 %, не встановлено – 55,8 %; представників західного регіону встановлено – 35,2 %, не встановлено – 64,8 %; представників східного регіону встановлено – 40,0 %, не встановлено – 60,0 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону встановлено *можливість показати рухи чищення зубів* в 95,8 % випадків, не встановлено – 4,2 %; представників південного регіону встановлено – 95,7 %, не встановлено – 4,3 %; представників центрального регіону встановлено – 93,3 %, не встановлено – 6,7 %; представників західного регіону встановлено – 95,8 %, не встановлено – 4,2 %; представників східного регіону встановлено – 97,8 %, не встановлено – 2,2 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону встановлено *горизонтальні рухи зубної щітки* в 36,1 % випадків, не встановлено – 63,9 %; представників південного регіону встановлено – 38,3 %, не встановлено – 61,7 %; представників центрального регіону встановлено – 40,0 %, не встановлено – 60,0 %; представників західного регіону встановлено – 31,0 %, не встановлено – 69,0 %; представників східного регіону встановлено – 37,8 %, не встановлено – 62,2 %.

Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону встановлено *вертикальні рухи зубної щітки* в 19,4 % випадків, не встановлено – 80,6 %; представників південного регіону встановлено – 10,6 %, не встановлено – 89,4 %; представників центрального регіону встановлено – 27,9 %, не встановлено – 72,1 %; представників західного регіону встановлено – 33,8 %, не встановлено – 66,2 %; представників східного регіону встановлено – 15,6 %, не встановлено – 84,4 %. Встановлено, що чоловіки південного регіону статистично значуще рідше використовують вертикальні рухи зубної щітки, чим чоловіки центрального ($p < 0,05$) та західного ($p < 0,01$) регіонів. Крім того, чоловіки західного регіону статистично значуще частіше використовують вертикальні рухи зубної щітки, чим чоловіки східного регіону ($p < 0,05$);

- у представників північного регіону встановлено *підмітаючи рухи зубної щітки* в 33,3 % випадків, не встановлено – 66,7 %; представників південного регіону встановлено – 34,0 %, не встановлено – 66,0 %; представників центрального регіону встановлено – 26,1 %, не встановлено – 73,9 %; представників західного регіону встановлено – 23,9 %, не встановлено – 76,1 %; представників східного регіону встановлено – 37,8 %, не встановлено – 62,2 %. Статистично значущих відмінностей даних показників між чоловіками з різних адміністративних регіонів України не встановлено;

- у представників північного регіону встановлено *кругові рухи зубної щітки* в 36,1 % випадків, не встановлено – 63,9 %; представників південного регіону встановлено – 31,9 %, не встановлено – 68,1 %; представників центрального регіону встановлено – 36,4 %, не встановлено – 63,6 %; представників західного регіону встановлено – 23,9 %, не встановлено – 76,1 %; представників східного регіону встановлено – 42,2 %, не встановлено – 57,8 %. Встановлено, що чоловіки східного регіону статистично значуще частіше використовують кругові рухи зубної щітки, чим чоловіки західного регіону ($p < 0,05$);

- у представників північного регіону встановлено *уміння контролювати якість чистки зубів* в 68,1 % випадків, не встановлено – 31,9 %; представників південного регіону встановлено – 76,6 %, не встановлено – 23,4 %; представників центрального регіону встановлено – 71,5 %, не встановлено – 28,5 %; представників західного регіону встановлено – 57,7 %, не встановлено – 42,3 %; представників східного регіону встановлено – 64,4 %, не встановлено – 35,6 %. У чоловіків західного регіону статистично значуще рідше встановлено уміння контролювати якість чистки зубів, чим у чоловіків південного ($p < 0,05$) та центрального ($p < 0,05$) регіонів;

- у представників північного регіону *частота вживання жувальної гумки після прийому їжі* в 8,3 % випадків, інколи – 91,7 %; представників південного регіону після прийому їжі – 6,4 %, інколи – 93,6 %; представників центрального регіону після прийому їжі – 13,9 %, інколи – 86,1 %; представників західного регіону після прийому їжі – 9,9 %, інколи – 90,1 %; представників східного регіону після прийому їжі – 2,2 %, інколи – 97,8 %. Вста-

новлено, що чоловіки центрального регіону статистично значуще частіше використовують жувальну гумку після прийому їжі, чим чоловіки східного регіону ($p < 0,05$).

Таким чином, як і при розподілі чоловіків на різні природні регіони, нами при розподілі чоловіків на різні адміністративні регіони також встановлені лише поодинокі статистично значущі відмінності в показниках використання засобів догляду порожнини рота. Як і при розподілі на різні природні регіони, найбільш часто відмінності між представниками різних адміністративних регіонів України встановлені для показників частоти користування зубочистками, жорсткості зубної щітки та використання вертикальних рухів зубної щітки.

Висновки та перспективи подальших розробок:

1. Аналіз показників використання засобів до-

гляду порожнини рота соматично здорових чоловіків із різних клімато-географічних, або етно-територіальних регіонів України вказує на достатньо високу однорідність даних вибірок за вказаними показниками.

2. Найчастіше статистично значущі розбіжності показників використання засобів догляду порожнини рота між представниками різних природних або адміністративних регіонів України встановлені для показників частоти користування зубочистками, жорсткості зубної щітки та використання вертикальних рухів зубної щітки.

Отримані результати дозволять в подальших дослідженнях даного контингенту обстежуваних більш коректно виявити фактори ризику захворюваності зубів і пародонту в залежності від фенотипічних особливостей організму та впливу на організм різноманітних екзо- та ендогенних факторів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. **Боровиков В.П.** STATISTICA – Статистический анализ и обработка данных в среде Windows / В.П. Боровиков, И.П. Боровиков. – М.: Информационно-издательский дом «Филинь», 1998. – 608 с.
2. Географічна енциклопедія України. – К.: Укр. енциклопедія, 1993. – Т.3. – 305 с.
3. Гігієнічна скринінг-оцінка впровадження здоров'яформуючих інновацій у загальноосвітніх навчальних закладах / Г.М. Даниленко, Л.Д. Покроєва, І.С. Кратенко, І.В.Волкова, Л.В. Подригалю, М.Л. Водолажський. – Харків, 2006. – 76 с.
4. **Донський Г.И.** Применение близнецового метода для определения генетической предрасположенности к кариесу / Г.И. Донский, С.В. Исаков // Вісник стоматології. – 2001. – № 3. – С. 5-6.
5. **Кравець Т.П.** Прогнозування росту кариесу зубів / Т.П. Кравець, В.В. Кушанова // Стоматолог. – 2004. – № 3. – С. 26-27.
6. **Окушко В.Р.** Акцелерация физического развития и

кариес зубов / В.Р. Окушко // Новое в стоматологии. – 2002. – № 5. – С. 7-9.

7. **Окушко В.Р.** Сага о зубах / В.Р. Окушко. – Тирасполь, 2003. – 190 с.

8. **Поліщук І.В.** Епідеміологія фізико-біохімічних властивостей ротової рідини у міських соматично здорових підлітків подільського регіону / І.В. Поліщук, В.М. Кулигіна, Л.О. Димніч // Труды Крымского государственного медицинского университета им. С.И. Георгиевского: “Проблемы, достижения и перспективы развития медико-биологических наук и практического здравоохранения”. – 2002. – Т. 138, Ч. 3. – С. 81-82.

9. **Firla T.M.** Der biochemische Schnelltest zur gezielten Kariesrisico-Fruherkennung / T.M. Firla // Dental Spiegel. – 2003. – № 3. – S. 44-47.

10. **Levin L.R.** Oral hygiene, caries status and bad breath among young Israeli recruits / L.R. Levin, M.G. Rosenberg // Refuat. Hapeh. Vehashinayim. – 2005. – Vol. 22, № 1. – С. 27-31, 85.

Шинкарук-Диковицька М.М. Показники використання засобів догляду порожнини рота соматично здорових чоловіків із різних регіонів України // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 5. – С. 164-169.

Після попереднього анкетування більш ніж 3500 чоловіків віком від 19 до 35 років відібрано 410 соматично здорових мешканців різних клімато-географічних, або етно-територіальних регіонів України. Усім їм за допомогою опитувальника проведено аналіз показників використання засобів догляду порожнини рота, результати якого вказують на достатньо високу однорідність вибірок соматично здорових чоловіків із різних регіонів України за даними показниками. Найбільш часто розбіжності між представниками різних клімато-географічних, або етно-територіальних регіонів України встановлені для показників частоти користування зубочистками, жорсткості зубної щітки та використання вертикальних рухів зубної щітки.

Ключові слова: показники використання засобів догляду порожнини рота, соматично здорові чоловіки, різні регіони України.

Шинкарук-Диковицкая М.М. Показатели использования средств ухода полости рта соматически здоровых мужчин из разных регионов Украины // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 5. – С. 164-169.

После предварительного анкетирования более чем 3500 мужчин в возрасте от 19 до 35 лет отобрано 410 соматически здоровых жителей разных климато-географических, или этно-территориальных регионов Украины. Всем им с помощью опросника проведено анализ показателей использования средств ухода полости рта, результаты которого указывают на достаточно высокую однородность выборок соматически здоровых мужчин из разных регионов Украины за данными показателями. Наиболее часто различия между представителями разных климато-географических, или этно-территориальных регионов Украины установлены для показателей частоты пользования зубочистками, жесткости зубной щетки и использования вертикальных движений зубной щетки.

Ключевые слова: показатели использования средств ухода полости рта, соматически здоровые мужчины, разные регионы Украины.

Shinkaruk-Dikovitska M.M. Indicators of use of conditioning agents of the oral cavity somatic healthy men from different regions of Ukraine // Український медичний альманах. – 2012. – Том 15, № 5. – С. 164-169.

After preliminary questioning more than 3500 men at the age from 19 till 35 years are selected 410 somatic healthy inhabitants different klimato-geographical, or ethno-territorial regions of Ukraine. To all of them by means of a questionnaire it is carried out the analysis of indicators of use of conditioning agents of the oral cavity which results specify in high enough homogeneity of selection somatic healthy men from different regions of Ukraine behind the given indicators. Most often distinctions between representatives different klimato-geographical, or ethno-territorial regions of Ukraine are established for indicators of frequency of using by toothpicks, rigidity of a toothbrush and use of vertical movements of a toothbrush.

Keywords: indicators of use of conditioning agents of an oral cavity, somatic the healthy men, different regions of Ukraine.

Надійшла 06.09.2012 р.
Рецензент: проф. В.І.Лузін